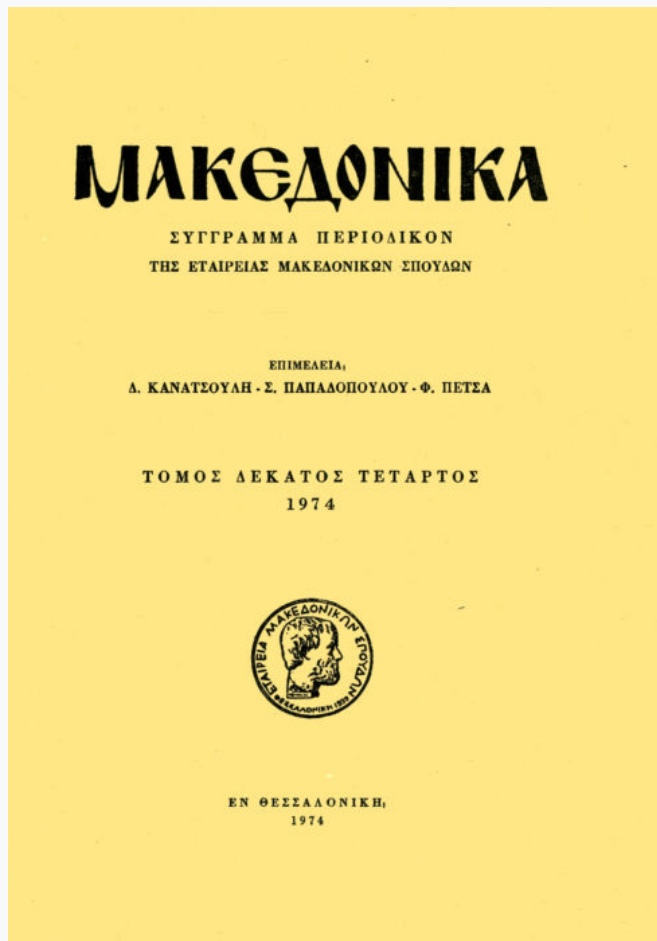

Μακεδονικά

Vol 14, No 1 (1974)

Εκλογές για μouxταροδημογεροντία στο Μπλάτσι της Κοζάνης (1888)

Γιάννης Τσάρας

doi: [10.12681/makedonika.566](https://doi.org/10.12681/makedonika.566)

Copyright © 2014, Γιάννης Τσάρας

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

To cite this article:

Τσάρας Γ. (1974). Εκλογές για μouxταροδημογεροντία στο Μπλάτσι της Κοζάνης (1888). *Μακεδονικά*, 14(1), 50–54. <https://doi.org/10.12681/makedonika.566>

ΕΚΛΟΓΕΣ ΓΙΑ ΜΟΥΧΤΑΡΟΔΗΜΟΓΕΡΟΝΤΙΑ
ΣΤΟ ΜΠΛΑΤΣΙ ΤΗΣ ΚΟΖΑΝΗΣ (1888)

1. Εἰσαγωγικά*

Ἡ ἀναφορά πού δημοσιεύω παρακάτω εἶναι ἀπὸ τὴν πατρίδα μου Μπλάτσι τῆς Κοζάνης καὶ τὴ βρῆκα, φοιτητῆς ἀκόμα, στὸ ἀρχεῖο τοῦ Δημητρίου Κόκουρα.

Εἶναι ἓνα ἔγγραφο μονόφυλλο ἀπὸ χαρτί πολυτελείας μὲ γράμμοση ὕδατογραφικὴ. Οἱ κάθετες γραμμὲς ἀφήνουν ἀνάμεσά τους ἓνα ἄρκετὰ πλατὺ διάστημα, ἐνῶ οἱ ὀριζόντιες εἶναι πολὺ πυκνὲς μὲ διαστάσεις 0,335×0,212. Εἶναι γραμμμένο μὲ μελάνη μελιτζανιά (χρυσὴ τὴ λέγαμε ἄλλοτε) καὶ τὰ γράμματά του μικρά, ὠραία κι εὐκολοδιάβαστα. Γλώσσα του, ἐνῶ ἀπευθύνεται σὲ τούρκικη Ἄρχη, ἢ καθαρεύουσα τῆς ἐποχῆς μὲ τὴ σωστὴ σύνταξη καὶ ὀρθογραφία τῆς. Σὲ τέσσερα ἀκρινὰ σημεῖα ἔχει μικρὲς λαδιῆς πού μὲ τὸ δίπλωμα πέρασαν καὶ στὰ ἀντίστοιχα σημεῖα. Στὴ δεξιὰ πλευρὰ τῆς μεσαίας γραμμῆς πού γίνεται ἀπὸ τὸ δίπλωμα στὰ τέσσερα, ἔχει μιὰ ξεθωριασμένη κοκκινίλα ἀπὸ τὴν πολυκαιρία. Κατὰ τὰ ἄλλα ὡστόσο διατηρεῖται σὲ ἄρκετὰ καλὴ κατάσταση.

Τώρα τὸ ἔχω καταθέσει στὸ Ἀρχεῖο χειρογράφων τῆς Ἐταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν.

2. Ἡ ἀναφορὰ

Πρὸς τὸν Ἐνδοξότατον Καϊμακάμην καὶ τὸ Σεβαστὸν Ἰδα²ρὲ Μεντζλησιον τοῦ Καζᾶ Καλιαρίον.

³ Ἐνδοξότατε,

⁴ Οἱ εὐσεβῆστως ὑποφαινόμενοι Σᾶς κάμομεν ἰφαντὲν τὰ ἐ⁵ξῆς παράπονά μας. |

⁶ Σύμφωνα μὲ τὴν διαταγὴν σας πρὸς τὸν Μονδῖο-ἐγέντην μας. |⁷ Ἐνδοξότατε, συνήλθομεν χθὲς νὰ ἐκλέξωμεν νέαν Μουχταροδημογε⁸ροντίαν, ἀλλὰ δὲν μᾶς ἀφῆκαν ἐλευθέρους νὰ ἐκλέξωμεν ἐκείνους⁹ τοὺς ὁποίους θεωροῦμεν καλύτερους, καὶ διώρισαν ἀνθρώπους, εἰς τοὺς¹⁰ ὁποίους δὲν ἔχομεν ἐμπιστοσύνην. διότι δὲν εἶνε σύμφωνα μὲ τὸν νόμον¹¹ ἐπειδὴ, καθὼς φαίνεται καὶ εἰς τὸ βου-

* Βλ. Α. Σιγάλα, Ἀπὸ τὴν πνευματικὴν ζωὴν τῶν ἑλληνικῶν κοινοτήτων τῆς Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη 1939, σ. 142.

κουάτ-τεφτέρι, ὁ μὲν ἐβέλ μου¹² χτάρης Δ. Κ. Μούρας ἔχει μόνον 24 γρ. βεργί, ὁ ἄζās Λεωνίδας 12, ὁ ἄζās¹³ Ν. Γ. Τσάγκας 20, ὁ ἄζās Θ. Γούναρης 37, καὶ ὁ ἄζās Δ. Τσέτσης 31,20,¹⁴ καὶ διότι ἄλλα ὀνόματα μᾶς παρουσίασαν ὡς Μouxταροδημογέροντας,¹⁵ καὶ ἄλλα ἠκούσαμεν, ὅτι διωρίσθησαν, προσέτι δὲ διότι ὁ Μουδιρ ἐφέντης¹⁶ μᾶς διὰ τῆς βίας μὲ τοὺς ζαπτιέδες εἰς τὰς θύρας ἠνάγκασε πολλοὺς¹⁷ ἀπὸ ἡμᾶς νὰ ὑπογράψωμεν τὸ ἰντιχάπιον τὸ ὁποῖον Σᾶς ἔστειλε.¹⁸ Σᾶς παρακαλοῦμεν λοιπὸν θερμῶς, Ἐνδοξότατε, νὰ μὴ ἀναγνωρί¹⁹ σῆτε τὸ ἰντιχάπιον τὸ ὁποῖον ἔγεινε διὰ τῆς βίας καὶ τῆς ἀπάτης,²⁰ καὶ νὰ διατάξῃτε νὰ ἐκλέξωμεν νέους Μouxτάρηδες κατὰ μαχαλάδες,²¹ διότι ἀλλῶς ἐμποδιζονται οἱ βασιλικοὶ φόροι καὶ μένουσιν μπεκαέδες,²² ἐνῶ ἄλλοτε, ὅταν εἶχαμεν κατὰ μαχαλάδες ἐπληρώθησαν ὅλοι²⁴ οἱ φόροι, καὶ ὑποσημειούμεθα βαθυσεβάστως.

Ἐν Βλάτση τῆ 7 Μαρτίου 1888

Οἱ πολῖται

3. Λεξιλόγιον

- 1 Καϊμακάμης=ἐπαρχος, ὑποδιοικητῆς (ἐπαρχίας)
- 1-2 ἰδαρῆς (ἰνταρῆς)=διοίκηση
- 2 μέντζλις=συμβούλιον· ἰδαρῆ Μεντζλήσιον=Διοικητικὸ Συμβούλιον
- 2 καζά=ἐπαρχία, ὑποδιοίκηση
- 2 Καλιάριον (Καϊάρ)=Πτολεμαῖδα
- 4 ἰφαντῆς=ἀναφορά· κάμνω ὑφαντῆν=ἀναφέρνω
- 6 μουδιρ (μουντιρ)=διευθυντῆς (γενικὰ)
- 6 ἐφέντης=κύριος
- 7-8 μouxταροδημογεροντία=δημογέροντες, κοινοτάρχες, κοινοτικὸ συμβούλιον
- 11 βουκού=πράξη, περιστατικὸ, συμβάντι· βουκουάτ (πληθ.)=τὰ συμβάντα, τὰ περιστατικὰ
- 11 τεφτέρι [μεσν. ἑλλ. διφθέρ-ιον, ἀρχ. ἑλλ. διφθέρα]=βιβλίον· βουκουάτ τεφτέρι=βιβλίον πράξεων
- 11 ἐβέλ=πρωτοτερινὸς
- 11-12 μouxτάρης=πρόεδρος
- 12 βεργί=φόρος
- 12 ἄζās=κοινοτικὸς σύμβουλος
- 16 ζαπτιῆς=χωροφύλακας, ἀστυνόμος
- 17 ἰντιχάπ(ιον)=βιβλίον ἀρχαιρεσιῶν
- 20 μαχαλάς=συνοικία
- 21 μπεκαῆλ=βερεσῆς

4. Παρατηρήσεις

Ἡ ἀναφορά αὐτὴ εἶναι ἓνα ἔγγραφο ἰδιωτικὸ καὶ εἶναι τὸ πρόχειρο ποὺ σύνταξαν, γιὰ νὰ τὸ καθαρογράψουν καὶ νὰ τὸ υπογράψουν ἀργότερα καὶ ὕστερα νὰ τὸ στείλουν στὸν προορισμό του. Αὐτὸ τὸ συμπεραίνουμε ἀπὸ κάποιον σβήσιμό του καὶ ἀπὸ τὸ γεγονὸς πὼς εἶναι ἀνυπόγραφο. Ποιὰ εἶναι ἡ κατοπινὴ τῆς τύχῃ δὲν ξέρουμε. Μπορεῖ δηλαδὴ νὰ τὴν καθαρογράψαν, νὰ τὴν υπογράψαν καὶ νὰ τὴν ἔστειλαν στὸν καϊμακάμη στὴν Πτολεμαῖδα (Καϊλάρια), μπορεῖ ὁμως καὶ νὰ μὴ τὴν ἔστειλαν.

Σύμφωνα μὲ τὸ συνήθειο οἱ κοινοτικὲς ἐκλογὲς στὸ Μπλάτσι, ὅπως καὶ παντοῦ ἄλλοῦ, ἔπρεπε νὰ γίνονιν εἴτε τοῦ Ἁγίου Γεωργίου (23 τοῦ Ἀπρίλη) εἴτε τοῦ Ἁγίου Δημητρίου (26 τοῦ Ὀχτώβρη). Στὸ ἔβγα ὁμως τοῦ Φλεβάρη καὶ στὸ ἔμπα τοῦ Μάρτη, μέσα στὴ βαρυχειμωνιά μὲ τὰ πολλὰ τὰ χιόνια καὶ τὰ δυνατὰ κρύα δὲ γίνονταν ἐκλογὲς. Ἡ δημογεροντία ὡστόσο ποὺ εἶχε τὴν ἐξουσία στὰ χέρια της, ἐπειδὴ φοβόταν ἴσως πὼς θὰ ἔχανε τὶς ἐκλογὲς ἂν γίνονταν μέσα στὰ νόμιμα χρονικά τους περιθώρια, προκάλεσε τὴ σχετικὴ διαταγὴ τοῦ καϊμακάμη καὶ τὶς ἔκαμε στὸ ἄψε-σβήσε, ὅταν τῆς ἦρθε βολικά. Ἔπειτα ὁ καϊμακάμης δικὸς τους, ὁ μουντίρης ἐπίσης. Αὐτὸ τὸ βεβαίῳνει μὲ ἄλλα λόγια ἢ ἴδια ἢ ἀναφορά: «...ὁ Μουδὶρ ἐφέντης μας διὰ τῆς βίας μὲ τοὺς ζαπτιέδες εἰς τὰς θήρας ἠνάγκασε πολλοὺς ἀπὸ ἡμᾶς νὰ υπογράψωμεν τὸ ἰντιχάπιον...» (στ. 15-17). Ἄν ὁμως ὑπῆρξαν ψηφοφόροι ποὺ δεῖλιασαν στὶς φοβέρες τῶν ζαπτιέδων καὶ υπογράψαν τὸ ἰντιχάπι, ὑπῆρξαν καὶ ἄλλοι ποὺ δὲ δεῖλιασαν, μὰ ἀντίθετα ἀντιστάθηκαν στὸν ἐκβιασμό καὶ δὲν τὸ υπογράψαν.

Ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν ἀναφορά, γιὰ νὰ βάλει ἓνας ὑποψηφιότητα γιὰ δημογέροντας, ἔπρεπε νὰ πληρῳνει, σύμφωνα μὲ τὸ νόμο, ὀρισμένο φόρο. Ὅταν ὁ φόρος αὐτὸς ἦταν λιγότερος ἀπὸ κείνον ποὺ ὀριζε ὁ νόμος, σῆμαινε πὼς ὁ ὑποψήφιος δὲν εἶχε τὰ νόμιμα προσόντα γιὰ δημογέροντας, γιὰτὶ δὲν ἦταν ἀξιόχρεος. Στὴν περίπτωσι ὡστόσο ποὺ καταγγέλλει ἡ ἀναφορά μας, ἄλλα ὀνόματα παρουσίασαν γιὰ νὰ ψηφίσουν οἱ ψηφοφόροι καὶ ἄλλους δῖο-ρισαν γιὰ δημογέροντες. Μὰ οἱ δημογέροντες αὐτοὶ οὔτε τὰ νόμιμα προσόντα εἶχαν οὔτε καὶ οἱ καλύτεροι χωριανοὶ σάν πρόσωπα ἦταν καὶ προπάντων δὲν τοὺς εἶχε καμὴν ἐμπιστοσύνη τὸ χωριό. Μόνον τοὺς ὑποστήριξε ὁ Μουντίρ-ἐφέντης, καὶ πίσω ἀπὸ αὐτὸν φυσικά ὁ καϊμακάμης μὲ τοὺς ζαπτιέδες του. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ χωριανοὶ ἔκαμαν τὴν ἀναφορά αὐτὴ καὶ ζητοῦσαν ἀπὸ τὸν καϊμακάμη «...νὰ μὴ ἀναγνωρίσῃ τὸ ἰντιχάπιον τὸ ὅποιον ἔγεινε διὰ τῆς βίας καὶ τῆς ἀπάτης...» (στ. 18-19) καὶ νὰ διατάξῃ νὰ γίνονιν νέες ἐκλογὲς κατὰ μαχαλάδες, γιὰ νὰ μὴ μένουν ἀπλήρωτοι οἱ φόροι στὸ δημόσιο ταμεῖο.

Τὸ πρόβλημα τῶν Νεοελληνικῶν Κοινοτήτων στὴν ἱστορικὴ του πορεία τῆς τουρκοκρατίας τὸ μελέτησε καὶ τὸ φώτισε σὲ πάρα πολλὰ σημεία ὁ κα-

Οηγητής κ. Α. Βακαλόπουλος¹. 'Ο ίδιος όμως δέχεται πώς μένουν άκόμα κι άλλα του σημεία άμελέτητα και σκότεινά. Άξιόλογα επίσης είναι όσα είπε για τη συμβολή των Νεοελληνικών Κοινοτήτων στην ανάπτυξη του νέου Έλληνισμού και στην προετοιμασία του για τὸ Εικοσιένα ὁ Δανηλίδης². Πέρα όμως από τους δυὸ άξιόλογους αὐτούς μελετητές τὸ πρόβλημα στη σωστή του βάση τὸ τοποθετεῖ και τὸ ἀναλύει μέσα στὰ πλαίσια τῆς ιστορικής του νομοτέλειας μόνο ὁ Ν. Ψυρούκης στὸ άριστο ἔργο του, Τὸ νεοελληνικό παροικιακὸ φαινόμενο³.

Νομίζω όμως πὸς γιὰ νὰ μελετήσουμε τὸ θεσμὸ των Νεοελληνικών Κοινοτήτων στὰ χρόνια τῆς τουρκοκρατίας και νὰ ἰδοῦμε ὄλες τις φάσεις πὸν παίρνει μέσα στις γεωγραφικές και ἱστορικές συνθήκες των αἰώνων αὐτών, δὲν εἶναι ἀνάγκη ν' ἀνατρέξουμε στὰ πρῶτα του φανερώματα ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους χρόνους και νὰ τὸν παρακολουθήσουμε ὕστερα στὴν κατοπινὴ του πορεία. Εἶναι κοντὰ στὸ νοῦ πὸς τις ρίζες του πρέπει νὰ τις ἀναζητήσουμε στὰ χρόνια τὰ βυζαντινά. Στὰ χρόνια τῆς τουρκοκρατίας όμως ὁ θεσμὸς προσαρμόζεται και διαμορφώνεται ἀνάλογα μὲ τις τοπικές και ἱστορικές συνθήκες πὸν ἔχει ν' ἀντιμετωπίσει κάθε φορά ὁ νέος ἑλληνισμὸς. Οἱ συνθήκες αὐτὲς παίζουν τὸ βασικὸ καθοριστικὸ ρόλο στὴ νέα διαμόρφωση τοῦ θεσμοῦ και ὄχι ἡ καταγωγή του. Γιατὸ και δὲ μπορούμε νὰ βροῦμε ἕναν ἑνιαῖο τύπο ὀργάνωσης των Νεοελληνικών Κοινοτήτων, μὰ πολλοὺς. Οἱ εἰδικὲς λοιπὸν συνθήκες πὸν ἀντιμετωπίζει ἡ κάθε Κοινότητα καθορίζουν και τὴν εἰδικὴ τους ὀργάνωση κάθε φορά, χωρὶς φυσικὰ νὰ ξεφεύγει ἀπὸ τὰ γενικὰ πλαίσια πὸν καθορίζει τὴ λειτουργία των Κοινοτήτων ἡ τουρκικὴ νομοθεσία.

Στις γενικὲς αὐτὲς σκέψεις ὀδήγησε ἡ διαπίστωση πὸς μιὰ ἀπὸ τις ὀργανωτικὲς μορφὲς τῆς κοινότητας γιὰ τὴν ἐκλογή των δημογερόντων και τὴν εἴσπραξη των λογῆς-λογῆς φόρων ἦτανε και ἡ ὀργάνωση κατὰ μαχαλάδες, κατὰ γειτονιές. Δηλαδή τοὺς κοινοτάρχες τοὺς ψήφισαν κατὰ γειτονιές ὄχι μόνο γιατί ἤξεραν καλὰ τὰ πρόσωπα πὸν ἔπρεπε νὰ συγκροτήσουν τὴ δημογεροντία, μὰ και γιατί στὴν εἴσπραξη των φόρων ἡ συνοικιακὴ ὀργάνωση δὲν ἀφήνει χρέη, μπεκαέδες, στὸ δημόσιο.

Δὲν ἔχει λοιπὸν καμιά σημασία ἂν ἡ ἀναφορὰ αὐτὴ ἔφτασε ἢ ὄχι στὸν προορισμὸ τῆς. Σημασία ἔχει πὸς μὲ ὄλη τῆς τὴ συντομία εἶναι ἕνα ἔγγραφο

1. Βλ. Α. Βακαλόπουλου, 'Ιστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμού, τ. Β', Θεσσαλονίκη 1964, σ. 279-314.

2. Βλ. Δ. Δανηλίδη, 'Ἡ Νεοελληνικὴ Κοινωνία και Οἰκονομία, τ. Α', α', Ἀθήνα 1934, σ. 126-138.

3. Ν. Ψυρούκης, Τὸ νεοελληνικό παροικιακὸ φαινόμενο, Ἀθήνα 1974. Βλ. προπάντων τις σσ. 39-92.

βαρυσήμαντο. Σηκώνοντας, ἄς εἶναι καὶ μιὰ δίπλα, ἀπὸ τὸ πέπλο πού σκεπάζει τὴ ζωὴ ἑνὸς ὄχι πολὺ μακρινοῦ παρελθόντος, ἀφήνει νὰ ἰδοῦμε ἕνα στιγμιότυπο ἀπὸ τὸ δημόσιο βίο τῶν προγόνων μας στὰ τελευταῖα χρόνια τῆς τουρκοκρατίας καὶ νὰ βγάλουμε μόνοι μας κάποια συμπεράσματα μὲ βασικὸ ἱστορικὸ κύρος. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ ἔννοιες πού συνθέτουν τὸ περιεχόμενό της ἔχουν ὅλες τους μιὰ-μιὰ τὴν ἀξία τους μὲ προεκτάσεις ἀρκετὲς. Ταυτόχρονα ὁμως μαρτυροῦν καὶ τὸ φλογερὸ πατριωτισμὸ τῶν παποῦδων μας, πού δὲν προσκυνοῦσαν εὐκόλα οὔτε «τοὺς προστάτες» οὔτε «τοὺς προστατευόμενους», ὅποιοι κι ἂν ἦταν αὐτοί, κι ἦταν πάντα ἕτοιμοι γιὰ ὅποιαδήποτε πολιτικὴ μάχη τῆς ἐποχῆς αὐτῆς, δίδαγμα καὶ αὐτὸ μὲ ὄχι μικρότερη ἱστορικὴ ἀξία.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΤΣΑΡΑΣ

RÉSUMÉ

J a n n i s T s a r a s, Les élections de μουχταροδημογεροντία (=conseil municipal) à Blatsi (départ de Kozani) en 1888.

La petition publiée présente l'état de la violence de la falsification et de l'anomalie aux élections des anciens du village (=μουχταροδημογεροντία) à Blatsi pendant la domination ottomane pour qu'ils puissent gagner tant bien que mal aux élections de la communauté. Mais, de l'autre côté, nous suivons le combat opiniâtre et la résistance acharnée de la parti inverse, qui ne s'inclinait point devant le fait accompli et qu'il tenait tête aux compétiteurs. La petition publiée nous indique que les élections se faisaient d'abord aux quartiers et que le candidat devait régler un impôt décisif; alors, il devenait solvable. D'ailleurs, comme les impôts étaient payés par la Commun pour chaque quartier, les anciens du village qui n'étaient pas solvables il payaient par leurs impôts; alors la Commun réglait la somme dû de nouveau.